

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI**  
**NAVOIY DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI**

**O'LKASHUNOSLIK**  
**FANIDAN**

*O`quv qo`llanma*

Ma'ruza matnlari to'plami oliy o'quv yurtining Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari ta'lim yo'nalishi talabalari uchun mo'ljallangan bo'lib, undan barcha mutaxassisliklar talabalari foydalanishlari mumkin.

**Tuzuvchi:**

o'qit. N.Muxammedova

**Kafedra mudiri:**

dots. Yu.B.Raxmatov

Amaliy mashg'ulot ishlanmasi Geografiya kafedrasining 2010 yil 28 avgust 1-sonli yig'ilishida muhokama qilingan.

## **MAVZU: O`LKASHUNOSLIK KURSINING MAQSADI VA VAZIFALARI**

**Mashg`ulotning maqsadi:** O`lkashunoslikning rivojlanishi maqsadi, vazifalari, fanlar tizimida tutgan urni haqida bilim va ko`nikmalarni hosil qilish.

**Mashg`ulot jarayonida hal etilishi zarur bo`lgan vazifalar:**

1. O`lkashunoslikning shakllanishida har bir tarixiy davrning o`ziga xos xususiyatlari, o`lkashunoslik tadqiqotlari, ta`limda o`lkashunoslikning roli haqida tushuncha berish.
2. O`lkashunoslikning rivojlanish tarixi haqida talabalarga ma`lumot berish.
3. O`zbekistonda o`lkashunoslikning rivojlanganlik darajasi haqida talabalarga tushuncha berish.

**Dars jarayonida qo`llaniluvchi metod va vositalar:** «Yalpi fikriy hujum», «6x6x6» metodlari», «tushuntirish, ogzaki hikoya, o`quv manbaalari va ko`rgazmali qurollar bilan ishlash, suhbat, muammoli vaziyatlarni hal etish, tarkatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** talabalar ta`lim va tarbiyada o`lkashunoslikning ahamiyati, bu jarayonga ta`sir etuvchi omillar haqida bilimga ega bo`ladilar.

## **MAVZU: O`LKANING TABIIY SHAROITI MADANIYATI VA TARIXI.**

**Mashg`ulotning maqsadi:** O`lkaning tabiiy sharoiti, geologik tuzilishi, foydali qazilmalari, geomorfologik sharoiti, daryolari, ko`llari, yer osti suvlari, tuproqlari, o`simliklar qoplami va hayvonot dunyosini o`rganish.

**Mashg`ulot jarayonida hal etilishi zarur bo`lgan vazifalar:**

1. O`lkaning tabiiy sharoiti haqida talabalarda umumiy tushuncha hosil qilish.
2. O`lka madaniyatining rivojlanishini tarixiy davrlar asosida rivojlanish boskichlariga ajratish.
3. O`lka ichki suvlari, foydali qazilmalari, o`simliklar va hayvonot dunyosining ijtimoiy - iqtisodiy rivojlanishidagi ta`sirini o`rganish.

**Dars jarayonida qo`llaniluvchi metod va vositalar:** «Klaster», «Qizil va yashil rangli kartochkalar bilan ishlash», o`quv manbaalari va ko`rgazmali qurollar bilan ishlash, muammoli vaziyatlarni hal etish.

**Maqsadning natijalanganligi:** talabalarda o`lkashunoslikning ahamiyati, uning rivojlanishiga ta`sir qiluvchi omillar, uning asosiy shakllari haqidagi tushunchalarini yanada chuqurlashtirish.

## **MAVZU: O`LKASHUNOSLIK SAYOHATLARIDA BAJARILADIGAN TOPOGRAFIK ISHLAR**

**Mashg`ulotning maqsadi:** O`lkani o`rganishni asosiy usullaridan biri o`lka tabiatini bevosita turistik sayohat yoki o`lkashunoslik maqsadlarida olib boriladigan ekspeditsiyalarda tadqiq qilishdir.

**Mashg`ulot jarayonida hal etilishi zarur bo`lgan vazifalar:**

1. Joy xaritasi bilan ishlash.
2. Kompas bilan ishlash.
3. Azimut va azimut bo`yicha yurish
4. Ufq tomonlarini osmon jismlariga qarab aniqlash
5. Ufq tomonlarini qutb yulduziga qarab aniqlash.
6. Ufq tomonlarini oyga qarab aniqlash
7. Ufq tomonlarini mahalliy belgilarga qarab aniqlash

8. Yo'nalishlarni chizmada tasvirlash.

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Yalpi fikriy hujum», «6x6x6» metodlari», «tushuntirish, ogzaki hikoya, o'quv manbaalari va ko'rgazmali qurollar bilan ishlash, suhbat, muammoli vaziyatlarni hal etish, tarkatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** talabalarda o'lkashunoslik sayohatlarida bajariladigan topografik ishlar haqidagi tushunchalarini yanada chuqurlashtirish.

### **MAVZU GEOGRAFIK MAYDONCHADA KUZATUV ISHLARINI OLIB BORISHNI TASHKIL ETISH**

**Mashg'ulotning maqsadi:** Geografik maydonchada o'rnatilgan asboblardan foydalanish bilan ishlashni o'rganish

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. Geografik maydonchada qanday asboblardan foydalanilgan
2. Maydonchada o'lkashunoslik bo'yicha bajariladigan ishlar nimalardan iborat.

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Yalpi fikriy hujum», «6x6x6» metodlari», «tushuntirish, ogzaki hikoya, o'quv manbaalari va ko'rgazmali qurollar bilan ishlash, suhbat, muammoli vaziyatlarni hal etish, tarkatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** Geografik maydonchaga o'rnatiladigan asboblardan foydalanish bilan ishlashni takomillashtirish.

### **MAVZU: MASOFANI O'LCHASH. MASSHTAB, MASOFANI CHIZMADA TASVIRLASH**

**Mashg'ulotning maqsadi:** Masofa turli usullar yordamida aniqlanadi: ruletka, o'lchovli arqon, yer o'lchaydigan sirkul, maxsus priborlar – o'lchagichlar yordamida o'lchanadi.

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. Masofa qanday usullar yordamida aniqlanadi?
2. Masshtab nimaning ko'rsatadi?
3. Masshtab qanday turlarga bo'linadi
4. CHizmada masofalarni tasvirlash.
5. CHizmada masofani o'lchash.

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Yalpi fikriy hujum», «6x6x6» metodlari», «tushuntirish, ogzaki hikoya, o'quv manbaalari va ko'rgazmali qurollar bilan ishlash, suhbat, muammoli vaziyatlarni hal etish, tarkatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** talabalarda masofani o'lchash usullari va masofani chizmada tasvirlash haqidagi tushunchalarini yanada chuqurlashtirish.

### **MAVZU JOYNING SURATI, REJASI, REJALASH USULLARI**

**Mashg'ulotning maqsadi:** Joyning surati erining bir qismini tepadan ko'rinishini tasvirlaydi va samalyot hamda kosmik kemalar yordamida olinadi. Samalyotlar yordamida aerosuratlar, kosmik kemalar yordamida esa kosmosuratlar olinadi.

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. Aerosurat
2. Kosmosurat
3. Joy rejasini olish usullari
4. Ko'z bilan chamalab reja olish
5. Qutbiy reja olish

6. Marshrutli reja olish

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Yalpi fikriy hujum», «6x6x6» metodlari», «tushuntirish, ogzaki hikoya, o'quv manbaalari va ko'rgazmali qurollar bilan ishlash, suhbat, muammoli vaziyatlarni hal etish, tarkatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** talabalarga joyning surati, rejasi, rejalash usullari haqidagi tushunchalarni yanada chuqurlashtirish.

### MAVZU OB-HAVONI O'RGANISH

**Mashg'ulotning maqsadi:** Ob-havoni o'rgnash o'lkashunoslik ishlarida katta ahamiyatga ega, chunki o'lkashunoslik tadqiqotlari uchun sayohatga yoki turistik marshrutga chiqish ob-havoga bog'liq. Ob-havoni o'zgarishini mahalliy belgilarga qarab oldindan aniqlash sayoxatni amalga oshirishni, tadqiqot ishlarini olib borish, muddatlarini belgilab boradi

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. Meteorologik kuzatishlar
2. Bulutlarni kuzatish
3. Bulutlar hosil bo'lishiga ko'ra qanday qatlamlarga bo'linadi?
4. Yashab turgan joyingizda bahorda qanday bulutlar hosil bo'lishini gapirib bering.

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Yalpi fikriy hujum», «6x6x6» metodlari», «tushuntirish, ogzaki hikoya, o'quv manbaalari va ko'rgazmali qurollar bilan ishlash, suhbat, muammoli vaziyatlarni hal etish, tarkatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** talabalarga ob-havoni o'rgatish o'lkashunoslik ishlarida katta ahamiyatga ega, chunki o'lkashunoslik tadqiqotlari uchun sayohatga yoki turistik marshrutga chiqish ob-havoga bog'liqligi haqidagi tushunchalarni yanada chuqurlashtirish.

### MAVZU OB –HAVONI OLDINDAN AYTIB BERISH

**Mashg'ulotning maqsadi:** Ob–havoni o'zgarishini oldindan aytib berish qator belgilarni namoyon bo'lishiga qarab amalga oshiriladi. Odatda ob–havoning quyidagi holatlari oldindan aytib beriladi: barqaror ochiq havo belgilari; havoni aynishi belgilari; barqaror aynigan ob–havoning belgilari; aynigan ob–havoni ochiq havoga o'zgarishining beligalari

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. Barqaror ochiq ob–havo belgilari.
2. Ob –havoni aynishining belgilari
3. Barqaror aynigan havo belgilari.
4. Aynigan ob-havoni yaxshi tomonga o'zgarish belgilari

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Yalpi fikriy hujum», «6x6x6» metodlari», «tushuntirish, ogzaki hikoya, o'quv manbaalari va ko'rgazmali qurollar bilan ishlash, suhbat, muammoli vaziyatlarni hal etish, tarkatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** ob–havoning holatlari: barqaror ochiq havo belgilari; havoni aynishi belgilari; barqaror aynigan ob–havoning belgilari; aynigan ob–havoni ochiq havoga o'zgarishining beligalari haqidagi tushunchalarni yanada chuqurlashtirish.

## MAVZU FENOLOGIK KUZATISHLAR

**Mashg'ulotning maqsadi:** Fenologiya – amaliy bilishlar sohasi bo'lib tabiatni fasliy rivojlanish qonuniyatlarini va uning barcha tarkibiy qismlarini dinamik bog'liqligini o'rganadi.

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. Fenologik kuzatishlar
2. Hidrometeorologik xodisalarni kuzatish
3. Daraxtlarni va butalarni fenologik rivojlanish davrini kuzatish.
4. Donli ekinlarni rivojlanishini kuzatish
5. Qushlarni hayotdagi fenologik fazalarni kuzatish
6. Qishloq xo'jalik ishlarini borishini kuzatish

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Yalpi fikriy hujum», «6x6x6» metodlari», «tushuntirish, ogzaki hikoya, o'quv manbaalari va ko'rgazmali qurollar bilan ishlash, suhbat, muammoli vaziyatlarni hal etish, tarkatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** Mahalliy fenologik kuzatishlar natijalari qishloq xo'jalik ishlarini to'g'ri olib borishga, o'rmonlarda, yerlardan, bog'lardan, suv xavzalaridan to'g'ri foydalanish haqidagi tushunchalarni yanada chuqurlashtirish.

## MAVZU: NAVOIY VILOYATIGA TABIIY GEOGRAFIK TA'RIF

**Mashg'ulotning maqsadi:** O'lka tabiati, tabiiy resurslari va tabiiy boyliklarini chuqurroq o'rganish.

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. Navoiy viloyati tabiati, tabiiy resurslari hamda tabiiy boyliklarini amaliy mashg'ulotlar daftariga yoritish.
2. Navoiy viloyati tabiiy geografik kartasidan foydalanib tabit zonalari, tabiiy resurslarni joylashgan o'ri haqida umumiy ma'lumot.

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Qarama-qarshi munosabat»usuli, tushuntirish, suhbat, tarqatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** O'lkaning tabiati haqidagi bilimlarni takomillashtirish.

## MAVZU: NAVOIY VILOYATIGA IQTISODIY GEOGRAFIK TA'RIF.

**Mashg'ulotning maqsadi:** O'lka iqtisodiy geografik o'rin tushunchasi. Mintaqaning iqtisodiy salohiyati, sanoati, ishlab chiqarish korxonalarining geografik joylashuvi.

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. O'lka sanoat korxonalari ro'yxatini tuzish.
2. Navoiy viloyati iqtisodiy xaritasidan foydalanib ishlab chiqariladigan mahsulotlar tarkibi jadvalini tuzish.

| Hudud | Islab chiqariladigan mahsulotlar tarkibi | Miqdori |
|-------|------------------------------------------|---------|
| 1.    |                                          |         |

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Qarama-qarshi munosabat»usuli, tushuntirish, suhbat, tarqatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** O'lka iqtisodiy salohiyati haqidagi bilimlarni takomillashtirish.

## **MAVZU: O`LKA AHOLISI VA XO`JALIGINI O`RGANISH**

**Mashg`ulotning maqsadi:** O`lkaning aholisi soni, zichligi, tabiiy ko`payishi, migratsiyasi, shaxar va qishloq aholisi tarkibi, sanoati va qishloq xo`jaligini o`rganish.

**Mashg`ulot jarayonida hal etilishi zarur bo`lgan vazifalar:**

1. Talabalarda ulka aholisi xakida umumiy tushunchalarni xosil kilish.
2. Aholi bilan bog`liq bo`lgan xalqaro statistikadagi asosiy mezonlar bilan talabalarni tanishtirish, ularda ushbu mezonlarning tatbiq etilishida har bir davlat uchun o`ziga xos shart-sharoitlar mavjud ekanligiga e`tibor berishlari lozimligi haqida tushuncha berish.
3. O`lka aholisining faollik darajasi asosida guruhlariga ajratishda talabalarning topqirlik xususiyatlarini sinab ko`rish.
4. O`zbekistonda mehnat resurslarining mintaqaviy farqlarini aniqlab, talabalar bilan birga guruhlashtirilishda asosiy e`tiborga olingan mezonlarni aniqlash.

**Dars jarayonida qo`llaniluvchi metod va vositalar:** «Qarama-qarshi munosabat», «Zig-zag» metodlari, tushuntirish, suhbat, tarqatma materiallar.

**Maksadning natijalanganligi:** Ushbu mavzu orqali talabalarda o`lka mehnat resurslari, ularning turli davlatlardagi hududiy farqlari, o`lka mehnat resurslaridan samarali foydalanish muammolari haqida bilim va tushunchalarini yanada oshirish.

## **MAVZU. NAVOIY VILOYATI AHOLISINI O`RGANISH.**

**Mashg`ulotning maqsadi:** Aholi takror barpo bo`lishida tug`ilish, o`lim va tabiiy o`sish ko`rsatkichlarining roli.

**Mashg`ulot jarayonida hal etilishi zarur bo`lgan vazifalar:**

1. Navoiy viloyati tumanlaridagi aholi sonini diagrammada tasvirlash
2. Viloyat aholi soni dinamikasini tuzish.
3. Hudud aholisi tarkibini o`rganish.

**Dars jarayonida qo`llaniluvchi metod va vositalar:** «Qarama-qarshi munosabat»usuli, tushuntirish, suhbat, tarqatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** Talabalarga o`lka aholisi to`g`risidagi ma`lumotlarni yig`ish va tahlil qilishni o`rgatish.

## **MAVZU: O`LKA SANOAT TARMOQLARINI O`RGANISH.**

**Mashg`ulotning maqsadi:** O`lka sanoati asosan og`ir sanoatga ixtisoslashganligini alohida ta`kidlash lozim. Yengil sanoat esa aholi ehtiyojlarini qisman qondirmoqda.

**Mashg`ulot jarayonida hal etilishi zarur bo`lgan vazifalar:**

1. Navoiy viloyati sanoat tarmoqlarining O`zbekistondagi o`rni.
2. Shaharda mavjud sanoat korxonalarni ishlab chiqaradigan sanoat tarmoqlari tarkibini jadvalini tuzish.

**Dars jarayonida qo`llaniluvchi metod va vositalar:** «Qarama-qarshi munosabat»usuli, tushuntirish, suhbat, tarqatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** Shahar sanoat tarmoqlari va ishlab chiqarishdagi faoliyati hamda yangidan barpo etilayotgan sanoat korxonalar to`g`risidagi ma`lumotlarni mustahkamlash.

## **MAVZU NAVOIY VILOYATI TRANSPORT TIZIMINI O'RGANISH.**

**Mashg'ulotning maqsadi:** Hudud transport tizimi rivojlanishiga katta imkoniyatlar yo'li ochilmoqda. Transport tizimining (avtomobil, temir yo'l, havo) istiqbolli o'sishi kuzatilmoqda.

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. Hududda avtomobil transport tizimi qanday joylashgan.
2. O'lkada temir yo'l transportiga ehtiyoj qay darajada?
3. Xalqaro havo yo'lining rivojlanishiga sabab?
4. Navoiy viloyati transport tizimini kontr kartada ko'rsatish.

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Qarama-qarshi munosabat» usuli, tushuntirish, suhbat, tarqatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** Shahar sanoat tarmoqlari va ishlab chiqarishdagi faoliyati hamda yangidan barpo etilayotgan sanoat korxonalar to'g'risidagi ma'lumotlarni mustahkamlash.

## **MAVZU: ARXEOLGIK TADQIQOTLAR O'TKAZISH**

**Mashg'ulotning maqsadi:** Arxeologiya tarix fanining asosiy tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Mazkur fan insoniyatni qadimgi tarixini yozma manbalar keng tarqalgan davrgacha bo'lgan qismini o'rganadi.

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. Arxitektura ansanblari va komplekslari qanday yodgorliklarga kiradi?
2. Arxeologiya fani nimani o'rganadi?
3. Arxeologiya qaysi davrdagi tarixiy voqealarni o'rganadi?
4. Arxeologiya fani insoniyat tarixini nimalar asosida o'rganadi va aniqlaydi?

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Qarama-qarshi munosabat», «Zig-zag» metodlari, tushuntirish, suhbat, tarqatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** Ushbu mavzu orqali talabalarda o'lka mehnat resurslari, ularning turli davlatlardagi hududiy farqlari, o'lka mehnat resurslaridan samarali foydalanish muammolari haqida bilim va tushunchalarini yanada oshirish.

## **MAVZU: MASHHUR KISHILAR YASHAGAN JOYLARNI O'RGANISH**

**Mashg'ulotning maqsadi:** O'lkadan yetishib chiqqan mashhur kishilar yashagan joyi, biografiyasi va ijodiy faoliyatini o'rganish.

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. O'lkadan chiqqan mashhur kishilar hayoti va ijodini o'rganish qanday qismlardan iborat?
2. O'lkangizdan chiqqan yozuvchilar va shoirlar haqida ma'lumotlar yig'ing.
3. O'lkangizdan chiqqan mashhur kishilar asarlarini ro'yxatini tuzing.

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Qarama-qarshi munosabat», «Zig-zag» metodlari, tushuntirish, suhbat, tarqatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** Yozuvchilar va rassomlar yashagan va ijod qilgan joylarda bo'lish va ular bilan tanishish, ularni hayoti va ijodi bilan bog'liq bo'lgan xujjatlarni asl nusxalarini ko'rish o'lkashunoslarda unitilmas xissiyot uyg'otadi.

## **MAVZU: BIBLIOGRAFIK KO'RSATKICHLAR VA KUTUBXONA KATALOGLARI BILAN ISHLASH**

**Mashg'ulotning maqsadi:** Har qanday o'lkaning yoki joyning tabiiy sharoiti, xo'jaligi, aholisi, tarixi, san'ati ma'lum bir manbaalar asosida o'rganiladi. Bunday manbaalarga quyidagilar kiradi: bibliografik; nashriy; statistik; kartografik; arxiv; og'zaki; tarixiy va madaniy yodgorliklar; tabiat ob'yektlari va jarayonlarini kuzatish natijalari.

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. O'lka haqidagi kerakli kitoblar qanday qidiriladi?
2. Alfavitli kataloglardan qanday foydalaniladi?
3. Kutubxonada siz izlagan kitob bo'lmasa, uni qayerdan qidirasiz?

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Qarama-qarshi munosabat», «Zig-zag» metodlari, tushuntirish, suhbat, tarqatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** O'lka bibliografiyasining markazi bo'lib viloyat, shahar va tuman kutubxonalari hisoblanadi. Mazkur kutubxonalar o'zida o'lka haqidagi barcha mavjud adabiyotlarni to'plab, ular bibliografik ishlarni amalga oshirishadi, o'lka haqidagi adabiyotlar bibliografik ko'rsatkichlarni tuzishadi, ma'lumotnomani va infarmaçion ishlarni amalga oshiradi, maxalliy nashriyotlar chop etilgan kitoblarni yozishda katta ishlarni amalga oshiradi.

## **MAVZU: TABIAT VA XO'JALIK OB'EKTLARI HAMDA JARAYONLARINI KUZATISH NATIJALARI O'LKASHUNOSLIK OB'EKTI SIFATIDA**

**Mashg'ulotning maqsadi:** O'lkashunoslik bilimlarining asosiy manbai bo'lib ekskursiyalarda, turistik sayohatlarda va ekspeditsiyalarda tabiiy va ishlab chiqarish ob'ektlarini hamda jarayonlarini bevosita kuzatish asosida olingan natijalar hisoblanadi.

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. O'lkangizda yoki yashab turgan joyingizda qanday tabiiy geografik ob'ektlar mavjud? Ularni jadvalini tuzing.
2. Yashab turgan joyingizda qanday tabiiy geografik jarayonlar tez-tez sodir bo'lib turadi (toshqin, sel, jala, jar, surilma, sovuq urish, qurg'oqchilik)?
3. O'lkangizda yoki yashab turgan joyingizda qanday ishlab chiqarish korxonalari mavjud? Ularni jadvalini tuzing.
4. Yashab turgan joyingizda transport korxonalari mavjud bo'lsa, ularni asosiy ko'rsatkichlarini aniqlang?
5. Yashab turgan joyingizda qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlaydigan korxonalar mavjud bo'lsa, ularni ko'rsatkichlarini aniqlang?

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Qarama-qarshi munosabat», «Zig-zag» metodlari, tushuntirish, suhbat, tarqatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** Kundalikda qayd etilgan ma'lumotlarni qayta ishlash asosida o'lka tabiati haqida bilimlar to'planadi va ularning muhim qirralari ochib beriladi.

## **MAVZU: SHAHAR TARIXIY VA MADANIY YODGORLIKLARIGA EKSKURSIYA UYUSHTIRISH.**

**Mashg'ulotning maqsadi:** Talabalarining o'lka tarixi va madaniy yodgorliklari bilan tanishtirib, o'zi yashab turgan joy tarixi, madaniyatini ongiga singdirish.

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. Viloyat tarixiy va madaniy yodgorliklari ro'yxatini tuzish va qisqa ta'rif berish.
2. Qosim Shayx xonaqosi haqida ma'lumot to'plash.

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Qarama-qarshi munosabat», «Zig-zag» metodlari, tushuntirish, suhbat, tarqatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** Talabalarni o'lkaga oid tarixiy bilimlarni oshirish.

### **MAVZU: VILOYAT TABIATINI MUHOFAZA QILISH**

**Mashg'ulotning maqsadi:** O'lkada tabiatini muhofaza qilish ishlarini tartibini o'rganish.

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. Viloyat tabiatiga ta'sir etuvchi omillar.
2. O'lkada tabiatini muhofaza qilish uchun qanday chora – tadbirlar o'tkazish kerak.

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Qarama-qarshi munosabat», «Zig-zag» metodlari, tushuntirish, suhbat, tarqatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** Talabalarga o'lkada tabiatini muhofaza qilish chora – tadbirlari atroflicha o'rganiladi.

### **MAVZU: O'LKASHUNOSLIK MUZEYINI TASHKIL QILISH**

**Mashg'ulotning maqsadi:** O'lkashunoslik muzeylarining asosiy maqsadi o'lkada tabiati, xo'jaligi, tarixi, madaniyati va san'ati haqidagi materiallarni to'plash, o'rganish, saqlash va namoyish qilishdan iboratdir.

**Mashg'ulot jarayonida hal etilishi zarur bo'lgan vazifalar:**

1. O'lkashunoslik muzeyini tashkil qilish qanday bosqichlardan iborat?
2. Muzeyning asosiy fondida nimalar saqlanadi?
3. Yashab turgan joyingizda o'lkashunoslik muzeyi bo'lsa uni tavsifini tuzing

**Dars jarayonida qo'llaniluvchi metod va vositalar:** «Qarama-qarshi munosabat», «Zig-zag» metodlari, tushuntirish, suhbat, tarqatma materiallar.

**Maqsadning natijalanganligi:** O'lkada olib borilgan tadqiqot ishlari davomida to'plangan materiallar asosida o'lkashunoslik muzeyi tashkil qilinadi.

### **O'LKASHUNOSLIK**

#### **fanidan oraliq nazoratlar savollari**

1. O'lkashunoslik premetining maqsadi va vazifalari.
2. O'lkashunoslikning rivojlanish tarixi.
3. O'lkashunoslikning tadqiqot usullari.
4. Tabiiy o'lkashunoslik, uning ahamiyati va mohiyati.
5. Geologik tuzulish, relef va foydali qazilmalarni o'lkashunoslik nuqtaiy nazaridan o'rganish.
6. O'lkashunoslikda iqlimni o'rganish.
7. O'lkashunoslikda daryolarni o'rganish.
8. Tuproqlarni o'rganish.
9. Axolini o'rganish.
10. O'lkashunoslikda ko'l va botqoqlarni o'rganish.
11. Sanoatni tarmoqlarini o'rganish.
12. Og'zaki manbalarni o'rganish.
13. Tabiiy sharoit o'lkashunoslik ob'ekti sifatida.
14. O'lkada xayvonot dunyosini o'rganish.
15. O'lkada kartografik manbaalarini o'rganish.
16. Tarixiy yodgorliklar o'lkashunoslik ob'ekti sifatida.

17. Og'zaki manbaalarni o'rganish.
18. Tabiiy jarayon va xodisalarni kuzatish.
19. Tabiiy sharoitni o'rganish tartibi.
20. Sanoat korxonasini o'rganish tartibi.
21. Arxiv manbaalarini o'rganish.
22. Madaniy yodgorliklar o'lkashunoslik ob'ekti sifatida.
23. O'lka o'simliklarini o'rganish.
24. Statistik ma'lumotlar bilan ishlash.
25. San'at asarlarini o'rganish.
26. Atmosfera jarayonlarini kuzatish.
27. Qishloq xo'jalik korxonalarini o'rganish tartibi.
28. Tarixiy o'lkashunoslik.
29. Hidrografik sharoitini o'rganish.
30. O'lka bibliografiyasini o'rganish.
31. Maktab o'lkashunoslik muzeyini tashkil qilish.
32. O'lka transportini o'rganish.
33. Muxofaza qilinadigan ob'ektlarni o'rganish.
34. O'lka xo'jaligini o'rganish tartibi.
35. Geologik ochilmalarni o'rganish tartibi.
36. Axolini ko'payishini va zichligini hisoblash.
37. Axoli manzilgoxlarini o'rganish.
38. G'orlarni o'rganish.
39. Buloqlarni o'rganish.
40. Tabiiy jarayonlarni kuzatish.
41. Qishloq xo'jalik korxolarini o'rganish tartibi.
42. O'lka axoli tartibini o'rganish.
43. Nashriy mabaalarni o'rganish.
44. Muzey rejasini tuzish.
45. San'at asarlarini o'rganish.
46. Kartografik manbaalarni o'rganish.
47. O'lka transporti o'rganish.
48. Statistik ma'lumotlar bilan ishlash.
49. Og'zaki manbaalar.
50. Er usti suvlari o'rganish.
51. SHaxarlarni o'rganish.
52. O'lka relfini o'rganish.
53. O'lka axolisini o'rganish.
54. O'lka chorvachiligini o'rganish.
55. O'lka tabiiy resurslarini o'rganish.
56. O'lka qurilish industriyasini o'rganish.
57. Madaniy o'lkashunoslik.
58. O'lkashunoslikning rivojlanish tarixi.
59. Folklor o'lkashunoslik manbai sifatida.
60. Nashriy mabaalar.
61. Bibliografiya turlari.
62. Fenologik kuzatishlar.
63. Og'zaki manbaalar.
64. O'lka tarixi manbaa sifatida.
65. O'lka san'atini o'rganish.
66. Qishloq manzilgoxlarini o'rganish.

### **O'lkashunoslik fanidan mustaqil ish mavzulari**

1. Tarixiy o'lkashunoslik.
2. Hidrografik sharoitini o'rganish.
3. O'lka bibliografiyasini o'rganish.
4. Maktab o'lkashunoslik muzeyini tashkil qilish.
5. O'lka transportini o'rganish.
6. Muxofaza qilinadigan ob'ektlarni o'rganish.
7. O'lka xo'jaligini o'rganish tartibi.
8. Geologik ochilmalarni o'rganish tartibi.
9. Axolini ko'payishini va zichligini hisoblash.
10. Axoli manzilgoxlarini o'rganish.
11. G'orlarni o'rganish.
12. Buloqlarni o'rganish.
13. Tabiiy jarayonlarni kuzatish.
14. Qishloq xo'jalik korxolarini o'rganish tartibi.
15. O'lka axoli tartibini o'rganish.
16. Nashriy mabaalarni o'rganish.
17. Muzey rejasini tuzish.
18. San'at asarlarini o'rganish.
19. Kartografik manbaalarni o'rganish.
20. O'lka transporti o'rganish.
21. Statistik ma'lumotlar bilan ishlash.
22. Og'zaki manbaalar.
23. Er usti suvlari o'rganish.
24. SHaxarlarni o'rganish.
25. O'lka relfini o'rganish.
26. O'lka axolisini o'rganish.
27. O'lka chorvachiligini o'rganish.
28. O'lka tabiiy resurslarini o'rganish.
29. O'lka qurilish industriasini o'rganish.
30. Madaniy o'lkashunoslik.
31. O'lkashunoslikning rivojlanish tarixi.
32. Folklor o'lkashunoslik manbai sifatida.
33. Nashriy mabaalar.
34. Bibliografiya turlari.
35. Fenologik kuzatishlar.
36. Og'zaki manbaalar.
37. O'lka tarixi manbaa sifatida.
38. O'lka san'atini o'rganish.
39. Qishloq manzilgoxlarini o'rganish.
40. O'lkashunoslik premetining maqsadi va vazifalari.
41. O'lkashunoslikning rivojlanish tarixi.
42. O'lkashunoslikning tadqiqot usullari.
43. Tabiiy o'lkashunoslik, uning ahamiyati va mohiyati.
44. Geologik tuzulish, relef va foydali qazilmalarni o'lkashunoslik nuqtaiy nazaridan o'rganish.
45. O'lkashunoslikda iqlimni o'rganish.
46. O'lkashunoslikda daryolarni o'rganish.
47. Tuproqlarini o'rganish.

48. Axolini o'rganish.
49. O'lkashunoslikda ko'l va botqoqlarni o'rganish.
50. Sanoatni tarmoqlarini o'rganish.
51. Og'zaki manbalarni o'rganish.
52. Tabiiy sharoit o'lkashunoslik ob'ekti sifatida.
53. O'lka xayvonot dunyosini o'rganish.
54. O'lka kartografik manbaalarini o'rganish.
55. Tarixiy yodgorliklar o'lkashunoslik ob'ekti sifatida.
56. Og'zaki manbaalarni o'rganish.
57. Tabiiy jarayon va xodisalarni kuzatish.
58. Tabiiy sharoitni o'rganish tartibi.
59. Sanoat korxonasini o'rganish tartibi.
60. Arxiv manbaalarini o'rganish.
61. Madaniy yodgorliklar o'lkashunoslik ob'ekti sifatida.
62. O'lka o'simliklarini o'rganish.

## ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Barkamol avlod-O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. T. "Sharq" 1991
2. Abduvohidov S. Maktab o'lkashunosligi (ma'ruzalar matni) Samarqand 2001
3. Abdullayeva T. Geografik o'lkashunoslik T. «O'qituvchi» 1979
4. Abdumalikov R. Turizm T. «O'qituvchi» 1978
5. Aksakalova G.P., Andreyev N.V., Golov V.P. Fakultativno'e zanyatiya po geografii. M. «Prosvesheniye» 1985
6. **Aleksandrova A. YU.** Geografiya mirovoy industrii turizma. M. 1998
7. **Bagrova L. A. , Bagrov N. V. , Preobrajenskiy V.S.** Rekreatsionno'e resurso'. Izv. RAN, serr.geogr. M. 1997 №2
8. Baratov P.B. «Er bilimi va o'lkashunoslik» T. «O'qituvchi» 1990
9. Baxritdinov B.A., Tetyuxin G.F. Unikalno'e ob'ekti neживoy prirodo' i ix oxrana. T. "Fan" 1990
10. Bogdanov O.P. Po zapovednikam Uzbekistana. T. «O'qituvchi» 1989
11. Darinskiy V., Krivanosova L.N., Kruklova V.A., Lukanenkova V.K. Krayevedeniye. M. «Prosvesheniye», 1987
12. Efremov YU.K. Priroda na slujbe obshestva. M. 1968
13. **Kuznetsov S. S.** Geologicheskiye ekskursii. L. 1978
14. Milonov N.P. i dr. Istoricheskoye krayevedeniya. M. 1969
15. Molodkin P. F. SHkolnoye geograficheskoye krayevedeniye. Rostov. 1977
16. Metodika polevo'x fiziko – geograficheskix issledovaniy. M. 1976
17. Nikonov G. N. Krayevedeniye. M. 1984
18. Preobrajenskiy V.S., Vedenin YU.A. Geografiya i otdo'x. M. 1971
19. Neklyudova A.S., Sevastyanov V.I., Filonenko-Alekseyeva A.L. Poleyaya praktika po prirodovedeniyu. M. «Prosvesheniye» 1986
20. Safiullin A. Z. Geograficheskoye krayevedeniye v obsheye obrazovatelnoy shkole. M. 1979
21. Turistko – krayevedteskiye krujki v shkole. M. «Prosvesheniye», 1988.
22. Stroyev K.F. Krayevedeniye. M. Prosvesheniye. 1974
23. YUnev I.S. Krayevedeniye i turizm. M. 1974
24. O'zME. 1-12 jildlar

